

ДОКТРИНЕ И СТРАТЕГИЈЕ РЕФОРМИСАЊА И УНАПРЕЂИВАЊА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У СРБИЈИ

Одређујући претпоставке, нивое и облике система образовања и васпитања, налазимо се пред веома сложеним задатком. Наиме, није довољно познавати искуства прошлости већ је неопходно гледати у будућност, узимајући у обзир нове појаве, тенденције и стратегије својствене времену у коме живимо али и оне које је пред нама.

У ранијим временским периодима задатак образовања и васпитања састојао се у припремању за типичне функције, одређена занимања, или професије, чак и за радно место. Било је потребно пружити знања којима је одређивана традиција и тадашње потребе.

Аксиома традиционалног образовања сводила се на то да човек у младости може да усвоји интелектуална знања, умења и вештине, које ће му бити неопходне у животу и раду, не само да је довољна у питање, већ је и превазиђена. О специфичним потребама детета, његовим могућностима, тежњама и интересовањима није се водило много рачуна. Деца су увођена у готове форме живота и мишљења, које су биле веома различите од њихових потреба и сазнања па су им због тога оне биле далеке. Претпостављало се да им се деца морају прилагодити јер им, у противном, прети неуспех и различити проблеми у образовању и животној и радној каријери.

Савремене образовне потребе, системи и стратегије, имају сасвим другачије задатке и улоге. Прихватање савремених схватања указује да промене и решења ефикасног система васпитања и образовања треба да омогуће реализовање, у најширем смислу следећих захтева и принципа:

- Обезбеђивање неопходне повезаности образовања са развојним потребама друштва и одређене средине;
- Стално, непосредно, континуирано образовање (доживотно, перманентно);
- Преносење тежишта на лични, самостални рад, самоконтролу, и самопроцењивање.

Образовање се не може више схватати као усвајање знања у циљу прилагођавања појединаца постојећој стварности, већ као процес постојања човека који преко својих бројних и различитих сазнања учи да исказује самога себе, да се споразумева са другима, да свету и околини поставља питања и да непрекидно остварује своје могућности. Образовање мора да се одвија у свако доба живота и да излази изван оквира и граница, институција, школа, програма и метода наметаних током векова.

У суштини ради се не само о променама друштвених циљева, о избору садржаја и карактера образовања, већ и о променама његових облика. Све више се указује на неопходност напуштања образовања у коме су за све предвиђена иста знања, и прелазење на образовање различитих облика чију основу претпостављају сазнајне активности ученика, његових могућности, тежњи и интересовања. При томе, и у оквиру те разноврсности, потребно је утврдити стандарде различитих нивоа знања.

Данас се проблеми образовања морају разматрати и у оквиру опште кризе социјално-економског и друштвено-политичког живота, као и утицаја глобализације и научно-технолошке револуције. Ширење и продубљивање процеса демократије и преовладавање социјалних противуречности решавање проблема друштвених и економских реформи, захтевају и промене друштвених и моралних вредности. Раскорак у коме се налази наше друштво и област васпитања и образовања, имају своје корене и у домену морала. Оцењује се да је наше данашње друштво **кризно друштво**, и да та криза сувише дуго траје.

Вредности, један од централних проблема, претпостављају променљиве категорије и мењају се у складу са друштвеним променама. Оне имају и друштвену и индивидуалну природу. Свако озбиљније разматрање образовања сусреће се са проблемом на релацији – образовање и вредности.

Глобализација намеће, свуда у свету, па и у нас, јединствени, не само економски и политички, већ и културни простор. Захваљујући развоју средстава комуникација, долази до сажимања простора и времена, сусретања, прожимања, па и сукоба различитих култура. На тај начин говори се о настанку планетарне универзалне цивилизације са одговарајућим системом вредности. Таквим деловањем долази до глобализације образовања па образовање у појединим државама не само да критички афирмише систем вредности и универзалну планетарну културу већ и да очува посебне националне културе као израз разноврсности и богатства људског стваралаштва. Развојем глобализације, покреће се захтев не само универзалне цивилизације већ и очување разноврсности култура као претпоставке планетарног хуманизма и одбране од агресивне једнообразности као компоненте једноумља и репресивног друштва. У том погледу образовање има значајну улогу која треба да буде промишљена у сваком, па и у нашем друштву.

При расматрању стања и проблема у домену образовања, неопходно је узети у обзир и утицај научно-технолошких револуција. Ове револуције су у основи измениле односе између науке и производње, науке и образовања и производње и образовања. Огроман утицај и развој наука и техника непосредно утиче на образовање, његов садржај, методе, технике, организацију и примену. Наука је постала непосредна производна снага што је утицало да проблеми образовања добију не само општедруштвени већ и глобални карактер. Због тога је образовање неопходно посматрати као релативно самосталну област културе, међусобно повезане са два основна елемента научно-технолошке револуције: подручјем материјалне производње и науком. Посебно треба имати у виду да досадашња научно-технолошка револуција и њене последице, утичу и мењају **спољашњу, физичку средину човека**, док нова научна револуција делује на **друштвену и унутрашњу средину човека**, на његов душевни живот.

У образовању, пре свега у друштву, намеће се потреба да се одреде и дефинишу приоритетни принципи, закони и стратегије развоја и могућности њихове адекватне примене.

Обично се сматра да је за постизање изнесених циљева довољно доношење нових нормативних аката, упутстава и препорука у овој области. Међутим, то је само почетак, основа, само део потеза у темељној реформи образовања и васпитања. Реформа уопште претпоставља друштвени и перманентни процес којим мора да се баве сви релевантни државни и друштвени фактори.

Да би се превазишли проблеми и тешкоће, неопходан је **јединствен концепт** образовне политике на релацији **универзално-национално**, што захтева одређивање циљева и задатака, (друштвених – општих, глобалних и педагошких - посебних конкретних и специфичних) наставних садржаја – планова и програма (курикулума) и др. образовање и васпитање се морају посматрати као **целина и јединство**, као значајан друштвени подсистем који треба да обухвати све просветне, школске и образовне субјекте, што би требало да представља општеприхваћен и целовит концепт у коме би се затим решавали поједини нивои и сегменти.

У оквиру израде целовитог концепта морају се имати у виду наша досадашња искуства и резултати у домену васпитања и образовања, наше потребе и могућности, традиција, циљеви којима тежимо. Мора се одредити правац којим намеравамо да идемо, шта желимо шта можемо да постигнемо, као и наше објективне материјалне, кадровске и друге потребе и могућности.

Јасно формулисана филозофија образовања, теорије и принципи учења, могу много да допринесу оријентацији образовних институција и школе као и њихових делатности и успешности. То може да помогне да се одреди систем вредности, циљеви образовања и њихови приоритети, могућности да групе ученика остваре постављене циљеве и задатке, да се прецизирају принципи при избору и одређивању садржаја образовања, педагошки поступци и методе процењивања ефикасности различитих облика рада као и ефикасност образовних институција. У одсуству филозофије образовања образовање је препуштено стихији тренутних идеја и новим техничко-технолошким проналасцима.

Образовање се мора посматрати као фактор друштвеног развоја. Његова примена треба да буде целовита и међусобно повезана, да обухвати све нивое образовног система и да омогући наставак образовања (школовања), после сваког образовног нивоа. У нас се, међутим, декларативно прихвата филозофија перманентног, доживотног, трајног образовања, не постоји целовита образовна политика, или је она у пракси, па и законски, онемогућена, што се може учити у свим претходним покушајима реформе, па и у овој последњој.